

„Und heller und heller wie Sturmes Sausen
Hört man's näher und immer näher brausen“.

„In bliža se bliža vohre vršenje,
In hujši in hujši vrtinca šumenje.“

Vodotop.

Posebno zahvalo pa smo Koseskemu dolžni zavoljo tega, ker je jezikovni zaklad zelo obogatil. K temu so ga se vé da vzlasti njegovi prevodi silili. Kajti kako naj bi bil pesnik kaj takega v lepi pesniški obliki posnel, za kar revni takrat naš jezik celó občno veljavnih izrazov ni imel. Ti so se tedaj morali še le iskati i vstvariti. I to je storil Koseski, mnogo besed, katere so bile skrite i ohranjene le še v tem ali onem kotu slovenske dežele, vpeljavši zopet v občno rabo, ali pa jih vzešši i prestrojivši iz drugih, posebno jugoslovanskih narečij, kar so mu se vé da mnogi, sosebno njegovi vrstniki, zelo očitali, ker je njegov jezik na tak način za marsikaterega prostega Slovenca težko, da morebiti celó nerazumljiv postal. *)

Tega se vé da i mi ne moremo i nočemo tajiti. Ali priznavši tudi, da je dolžnost vsakega pisatelja pisati umljivo, sodili bomo tukaj ne samo bolj milostljivo, ampak opravičili bomo celó pesnika. Jezik naš je bil takrat še zelo okoren, neukreten, sploh malo sposoben za prevode umetnih pesmotvorov, kakor so: Schillerjevi, Göthejevi itd. A od vsakega jezika, ki je še na nizki stopinji izobraženosti, se je tirjalo i se po pravici še dandanes tirja, naj se lika, pili i bogati, da postane primeren za izraz vsakojakega mišljenja. Ali kako zadostiti takemu zahtevanju, če je na drugi strani prepovedano, kovati i stvariti novih pravilno izpeljanih besed, če se to celó pesniku ne dopušča, kojemu se vendar „licentia poetica“ priznava? Ne grajati, ampak le zahvaliti se imamo Koseskemu, kajti besede, ki jih je on vpeljal, so se zdaj manj ali več vdomačile, vsled njih nam ni jezik več nerazumljiv, ampak postal je le obilnejši v svojih izrazih, i le če se tako napreduje (se vé da se tudi ne sme prezreti pregovor: „est modus in rebus“), stal bo nekda na enaki stopinji z najbolj izobraženimi. V tem obziru smemo Koseskega primerjati z nemškim Vossom, ki je prestavlja tuje klasike nemškemu jeziku tudi bogastvo v besedah zelo povečal, le da mu tega njegovi rojaki niso očitali, ampak skazovali so mu še veliko hvaležnost.

Omenili smo do zdaj vsa razna dela Koseskega. Ker pa bi morda koga zanimalo poznati starost posameznih umotvorov, kolikor so jih časopisi razglasili, kakor tudi liste same, v katerih so bili najprej tiskani, naj sledi spodaj na tanko kazalo, iz katerega se bode oboje razvidelo. *)

*) Primerimo s tim na pr. le sledečo kritiko o „Divici Orleanski“, katera se najde v časopisu: „Pravi Slovenec“ l. 1849 na strani 15: „Z nekakošno boječastjo smo poslovenjeno tragedijo v roko vzeli, in zakaj? Slišale so se mnoge sodbe čez to delo. Skorej vsi so rekli: Škoda, da je ne umemo, jezik ni slovensk, ampak polirjen je. Imajo prav! Ne moremo tajiti, da bi bil Koseski slovenskemu narodu bolj vstregel, če bi se bil bolj čisto slovenskega jezika poslužiti se prizadjal. Prešerna je vsacimu umeven, ker se trdno drži slovenskega jezika, brez da bi si, ali siloma ali nesiloma, iz družih slovanskih narečij besede sposodoval. Pa pri vsem tem je Koseski gospodar jezika. V svoji oblasti ga ima, v njegovi oblasti je jezik tako gibčen, tako krepak, da se je nad lepoto našega jezika čuditi. Res je, da bi bil Koseski marsikateremu zoperniku naše narodnosti jezik zavezal, če bi ne bil svojega dela bolj za izurjene Slovence prerajal. Vsako učeno delo mora občina vsiga naroda, vseh vrst ljudi postati; dokler pa to ne postane, ne more vsaj za sedaj od vsacega hvale prejeti, katera mu gré. Pravi Slovenec pa mu jo dá vso, kakor mu jo bo ves narod še čez več let bolj dajal kakor sedaj. Narod mora čisto slovensk postati, to je, predramiti, omikati in svoje narodnosti se mora zavedati, potem bo tudi Koseski ves njegov, in kar mu sedaj svet očita, to mu bodo mlajši v zaslugo pripisovali.“

*) L. 1818. „Laibacher Wochenblatt“: Potažba.

Do sem smo govorili samo o prednostih našega pesnika. Naloga i dolžnost vsake kritike pa je, pečati se ne samo s temi, ampak tudi pretresati znabitne napake i pomanjkanja. I mi moramo to storiti, če se bomo očitania ogniti, da smo enostranski, da je cela razprava le „hymnus“ na pesnika. Storili bomo to tim ložje, ker nikakor ne kratimo pesniku zaslužene i občno priznane slave, če omenimo tu i tam kake slabosti, kojih, kakor znano, nobeno pozemeljsko bitje ni prosto i katere pri velikih možéh tim hitreje zapazimo i ostreje grajamo, čim manj jih pri njih pričakujemo. Vsaj poje že v sedemnajstem stoletju slavni pesnik Gundulič v svojem „Osmanu“:

„— v visocih gorah varhe
Naprie ognjeni tries udari.“

Tudi Nemci prvim svojim pesnikom, kakor Götheju i Schillerju, čestokrat kako pomanjkljivost očitajo, i vendar to slavi teh možev nikakor ni v kvar. Vsaj dalje tudi naš Koseski, svest si, da ni nič popolnega pod solncem, v svoji ponižnosti celó ne zahteva slave, tedaj tudi slave brez vsake graje ne, če poje v vvodu k „Mazepi“ vrsta 94—98:

„Tak nam je čas kaj malega rodil,
Ne da bi za-se tu ali tam slovelo,
Al' da od nas bi kdo se kaj nčil,
Veljavo le pepela da b' imelo,
Ki včasih njivi ploda mnogo dá.“
(Konec prihodnjič.)

Politične stvari.

Šaljiva stran verskih postav.

Pražka „Politik“ je prinesla članek šaljivega zadržaja, kateri se nam tako všeč zdi, da ga tu posnamemo.

„Ali jih je on, al so oni njega? Kdo, koga? Ali je verska skselenca Stremajer eminence, ali pa so eminence ekscelenco „vjele“ — to je dandanes veliko vprašanje, čegar razvozljanja ultraliberalci in ultramontanci željno pričakujejo, ali žalibog se nihče ne najde, ki bi to tehtno besedo pogumno izrekel, da bi zadovoljil čakajoče stranke. Stvar pa tudi ni tako lahka, kakor bi kdo mislil na prvi pogled. Kar je Avstrija, oziroma Cislajtanijska, dobila najnovejšo dôbo in so prišli nemški liberalci na krmilo, je bilo za te le eno geslo,

- L. 1844. „Novice“: Grof Habsburški. Orjaška igrača. Pesem od vrliga moža. Divji lovec. Slovenija caru Ferdinandu.
- L. 1845. „Novice“: Zima. Legenda. V jamo pade, kdor jo drugemu koplje. Hoja na plavž. Raj zgubljen. Vojaška. Vodotop. Bravcam „Novic“ h koncu l. 1845 v spomin.
- L. 1846. „Novice“: Pesem o zvonu. Boj z drakonam. Rokavica. Vrednost žen. Kdo je mar? Pohlep oslepi. Oda Bog.
- L. 1847. „Novice“: „Novice“ bravcam ob novim letu. Ne sodi! Začarana puška. Ibikovi žerjavi.
- L. 1848. „Novice“: Naprej, slavenski jug. Divica Orleanska (kot priloga).
- L. 1848. „Slovenija“: Nemškutar (pozneje leta 1869 tudi v „Novicah“).
- L. 1849. „Novice“: Odlomek „Mesinske neveste“. Mesinske neveste prva tretjina (kot doklada).
- L. 1850. „Novice“: Posvečeno bodi tvoje ime. Vvod (visoke pesmi). Oče naš, ki si v nebesih.
- L. 1850. „Jadranski Slavjan“: Viribus unitis (ta pesem je malo pozneje tudi v „Novicah“ istega leta tiskana).
- L. 1851. „Novice“: Odlomek iz zadnjega dela „Mesinske neveste“.
- L. 1852. „Novice“: Devetnajsti spev Ilijada.
- L. 1868. „Novice“: Mazepa (kot doklada).
- L. 1869. „Novice“: Rusko-Puškinovih petero. Visoka pesem (cela).

namreč: na Pruskem ravnokar pričeti „boj za omiko (kulturo)“ zoper katoliško cerkev presaditi tudi na Avstrijsko zemljo; želja se je spolnila, vlada je podajala državni zbornici predloge čez predloge, govorna ploha redke obširnosti je zalila kraljestvo in ko se je odtekla povodenj, imeli smo pa tudi že svoje verske postave, da je lahko vsakemu liberalcu srce skakljalo, vsakemu škofu pa se lahko lasje ježili.

Da se je Avstrija zedinjenju in spravi bolj ko kdaj odmaknila, to je bilo Dunajskim borsijancem in njihovi časnikarski druhali po vseh kraljevinah in deželah pač popolnoma „vse eno“; saj je imela ustava takraj Litave zdaj tudi svoje verske postave, konkordat je bil razsekan na kose in poslopje vendar enkrat pod kopičem, res da zdaj še pod kopičem iz papirja, pa vendar pod kopičem. Odslej v Avstriji ni moglo biti nič več narobe, politični mir, nepričakovan napredek in take in enake lepe reči so se lahko mirno imele razvijati, saj smo korakali v pruskih čevljih in nekega dne bi bila morala za „haut-goût“ naših liberalcev kaka prevzvišena eminenca ali kak „visoki“ škof priti pod ključ, — srček, liberalen srček, česa si še želiš!

Tedaj imeli smo svoje verske postave, ali z drugimi besedami: hierarhiji in katoliški cerkvi je po pruskem izgledu bila „in optima forma“ napovedana vojska, ministra nauka gosp. Stremajerja, kateremu je „liberalna“ stranka doslej preveliko mlačnost očitala, so prosili za zamero in ga vvrstili med narodne svetnike, — kratko; liberalci so se kopali popolnoma v radosti in zamaknjenosti — vsak dan se je utegnil začeti ples.

Pa se ni pričel. Naši liberalci so se namreč nadejali, da se bodo škofje ustavljali vladi, da bo minister zopet spustil strelo verskih postav med-nje, kratko, da se bo pričela prav živahna praska, pri kateri bodo škofovske kape in palice kar po tleh ležale in jih bodo zmagovalci kot zmagovalne spominke domu nosili. Škofje pa se niso ustavljali, bili so mirni, tu pa tam se je pač pokazalo kako pastirsko pismo bolj ostrega zadržaja, izgovorila se na leci kaka opozicijska beseda, — v splošnem pa je bilo vse tiho, vse se je vršilo brez hrupa kakor nekdanj.

Tudi prav — so si mislili liberalci — škofje so se podali, stezajo se po novih razmerah, Stremajer „jih je dal“, jih ima! Al ta gotova misel se je po dogodbah nekoliko omajala. Na Tirolskem je škof odstavil duhovna, ker je kot državni poslanec glasoval za verske postave, in ga silil preklicati in odložiti svoj mandat; zarad tega velik krik po Izraelu, ki pa je brez kakega vspeha odletel od mirne kože ministra bogočastja. V Krakovem se je ta izgled posnemal, vse „liberalno“ časnikarstvo je zahtevalo od ministra, da se potegne za strahovanega duhovnika Chelmeckega, — vse zastoj, ekselencia je pustila škofu delati, kakor se mu je zdelo. Še celó v najbližji bližnji strankarskih mogočnjakov, v St. Pölten-u, se je „predrznil“ škof Binder župnika Leutgeba odstaviti od službe, ne da bi bila vlada — vkljub prav ajdovskega hrupa liberalnega časnikarstva — se vteknila vmes in „ošabnemu“ škofu skočila za vrat. Ravno nasprotno — „W. Abendp.“ je pisala pomirljiv članek, v katerem se daje škofom prav in povdarja, da se vlada nikakor ne more vtikati v njihove cerkvene pravice. Ali tako početje „liberalnih“ duhov ne bo žalilo?

Vendar eno veselje jim je bilo pripravljeno. Bojaželjni Linški škof Rudigier je boje potreben ozir do vlade v nemar pustil, in vriskaje so prinesli listi novico, da se je pričela preiskava zoper njega. No, vsaj enkrat solnce, zdaj vlada ne bo mogla drugače, ko prijeti ga, morala bo pokazati rogé in posebno Linški

škof je prav nalašč za to, zmaga „liberalcev“ nad njim bo posebno močno in daleč žareča. Al, o joj! že par dni po tem vriskanju je bila vesela novica preklicana, preiskava — se je reklo — je vstavljena in „predrznil“ škof ne bo zaprt.

Ali se po tem takem gotovost zmage ni morala omajati in ni bilo razumljivo, da so se misli nekoliko spremenile? Že so se oglašali skrivni glasovi govoreči, da ni on njih, ampak da so oni njega. Kdo ima prav, kak je odgovor? Da, liberalci so zmagali, potolkli hierarhijo in ž njo vred katoliško cerkev, verske predloge postale so vkljub vsi opoziciji postava; pa kaj hasne plašč, če pa ni skup zvit, čemu so liberalcem verske postave, če se ne izvršujejo po njihovi volji! Izvrševati se pa ne morejo, ker vlada vé, da se boj, kakoršnega je Bismark na protestantskem Pruskem pričel, v Avstriji pričeti ne more, kajti utegnil bi vlado stati življenje, ker bi prvi škof mučenik pomenil odpo-ved ministerstvu. Mi razumimo bolečine, pridržano razkačenost „liberalcev“, mi jo spoštujemo, ker vidimo, da je toliko truda in dela bilo prav zastoj, ker vidimo, da bi tako na vso moč radi veselja poskakovali, pa ne morejo; toda nas vsa ta reč nič ne briga, mi smo skonca razvoj teh stvari mirno gledali in ostanemo zdaj v tem priležnem stanju še dalje, prepričani, da ni on njih, ampak da so oni njega. Da človek pri vsem tem malo boljše volje postane, to se mu v tem slučaju ne bo zamerilo.“

Slovensko slovstvo.

* *Razne poezije. Spisal in založil Dobravčin. V Ljubljani 1874. Natisnili J. Blaznikovi dediči.* Pod tem naslovom je izdal našim bralcem že znani pisatelj in iskreni rodoljub g. Haderlap 88 strani obsegajočo knjižico različnega zapopadka; vrste se pesmi, basni, premišljevanja v vezani in nevezani besedi. Iz nekaterih pesmi puhti prava navdušenost za domovino, pa tudi žalost zavoljo njenega slabega stanja; tako na pr. v zadnji „Slovenski duh“ mladim razdiralcem britke resnice govori; druge pesmi so bolj nježnega ali naravo slovečega zadržaja, basni podučne, in — kar posebno povdarjamo — vse te poezije se proti enakim izdelkom novejših „pesnikov“ odlikujejo še po tem, da so nazyete skozi in skozi npravnega, nikogar pohujšajočega duha. Zavoljo vsega tega priporočamo delce, kateremu je pri majhni ceni 30 kr. prav lična oblika, vsem prijateljem našega slovstva in pesništva. Segajte po tej knjižici, Slovenci, katero lahko brez skrbi vsakemu v roke daste, da ne bo izdatelj vrh mnogega truda še materialne zgube imel.

* Slavní naš Koseski prestavlja v slovenski jezik preizvrstno poezijo italijanskega pesnika Dante-a „Divina comedia“ imenovano; zgotovljeno je že veliko. — Neprecenljivo to novico donaša nam „Glas“ v svojem 36. listu.

Mnogovrstne novice.

* *Najojstrejši meniški red (orden)* so Trapisti. Zraven navadnih meniških dolžnosti se pečajo s poljedelstvom in sicer za pokoro. Kamor si drugi ljudje ne upajo, tje se podajo. Veliko host so izkrčili in močvirja v lepe travnike spremenili: na Francoskem, v Belgiji in na Ruskem. Pred leti so se tudi v turški Bosniji naselili. Blizo Banjeluke, kraj vode Vrbas, so kupili velike in hudo zapuščene kraje. Naselbino zovejo: „Mariastern“, Marijino zvezdo. Tudi nekaj Slovencev, med temi naš prečastiti rodoljub gosp. Lah, je pristopilo.